

V&VN

De professionele standaard, een uitwerking

Visie van beroepsvereniging Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland

The logo for V&VN, featuring the letters 'v' and 'n' in white, with an orange ampersand symbol between them.

Inhoud

	Pagina
Vooraf	2
1. Wat is de professionele standaard?	3
2. Waarom is (kennis van) de professionele standaard belangrijk?	5
3. Hoe om te gaan met de professionele standaard?	6
4. De praktische uitwerking	8

Vooraf

Verpleegkundigen en verzorgenden zijn er aan gewend om te werken volgens regels en richtlijnen. Dit draagt bij aan kwalitatief goede, verantwoorde en veilige zorg. Deze regels en richtlijnen zijn onderdeel van de professionele standaard van de beroepsgroepen. V&VN vindt het belangrijk om de professionele standaard onder de aandacht te brengen. Zodat ook in de toekomst kwalitatief goede, verantwoorde en veilige zorg wordt geboden en verpleegkundigen en verzorgenden zich gesteund voelen.

De professionele standaard is geen vastomlijnde set van regels, maar als het ware een kapstok waaraan algemeen aanvaarde uitgangspunten van zorgverlening zijn opgehangen. In deze uitgave wordt uitgelegd hoe de professionele standaard gezien moet worden en hoe daar naar te handelen.

De professionele standaard kan voor verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten in de praktijk anders uitwerken. V&VN gaat in deze uitgave niet in op die verschillen. Dat komt helder naar voren in de verschillende artikelen van de wet BIG. De beroepsprofielen zijn in dat opzicht ook duidelijk.

De eed of belofte

“Ik zweer/beloof dat ik mijn beroep als verpleegkundige/verzorgende op een verantwoorde en betrouwbare wijze zal uitoefenen”.

(Eed van verpleegkundigen en verzorgenden, V&VN, 2009).

Hoewel niet iedere verpleegkundige of verzorgende de eed of belofte aflegt, zegt deze wel iets over waar je als zorgverlener voor staat: het op een verantwoorde en betrouwbare wijze uitoefenen van je beroep.

Waar we spreken van verpleegkundigen bedoelen we ook verzorgenden en verpleegkundig specialisten. Waar zij staat wordt ook hij bedoeld. En waar we spreken over patiënten bedoelen we ook bewoners en cliënten.

I. Wat is de professionele standaard?

De professionele standaard: wat is het precies en wat valt er onder? Dat komt hieronder aan de orde: de basis voor de professionele standaard, de wijze waarop deze tot stand komt en ook de inhoud wordt kort benoemd.

De professionele standaard: wat is het?

De professionele standaard bevat normen die invulling geven aan 'verpleegkundig hulpverlenerschap'. Naast vakinhoudelijke regels betreft dat ook protocollen en richtlijnen, gedragsregels, algemene zorgvuldigheidsvereisten en de normen uit wet- en regelgeving en rechtspraak (Legemaate, 1998)¹. Het gaat daarbij om de algemeen aanvaarde uitgangspunten van de zorgverlening (Buijse & van Tol, 2005)².

De basis voor de professionele standaard

De Beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden en de Beroepsprofielen vormen in feite de basis voor de professionele standaard en zijn daarmee dus heel belangrijk. De Beroepscode beschrijft de uitgangswaarden voor het handelen van verpleegkundigen en verzorgenden, zoals respect, vertrouwelijkheid, eerlijkheid, weldoen, geen schade toebrengen, autonomie en rechtvaardigheid. De Beroepsprofielen beschrijven het domein waarbinnen verpleegkundigen en verzorgenden werken, de taakgebieden en de competenties waarover een verpleegkundige of verzorgende moet beschikken om het beroep kwalitatief goed en verantwoord uit te oefenen (Lambregts & Grotendorst, 2012)³.

De totstandkoming

De professionele standaard komt tot stand door samenspel op verschillende niveaus. Op macroniveau draagt de overheid via wetgeving bij aan de standaard. Op mesoniveau geeft de beroepsgroep zelf invulling aan de professionele standaard via de Beroepscode, richtlijnen, normen en handreikingen, de kwaliteitsregisters, et cetera. Uiteindelijk beïnvloedt op microniveau de professionele standaard het handelen in de dagelijkse praktijk en kunnen signalen vanuit deze dagelijkse praktijk aanleiding zijn tot de ontwikkeling of herziening van bijvoorbeeld richtlijnen of handreikingen.

---

¹Legemaate, J. (red.). De WGBO: van tekst naar toepassing. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten/ Diegem 1998, p.17.

²R. Buijse, M. van Tol, Tuchtrect en professionele verpleegkundige standaard, TVZ 2005, nr. 9.pag 18-23

³Lambregts, J., Grotendorst, A. (red.), Leren van de toekomst, Verpleegkundigen en Verzorgenden 2020, deel 1, Utrecht, 8 maart 2012

De inhoud in het kort

In het kort bestaat de professionele standaard uit (Buijse & van Tol, 2005):

Vakinhoudelijke normen:

- vakinhoudelijke en technische regels,
- (zorg)standaarden, richtlijnen en protocollen,
- beroepscode en gedragsregels,
- beroepsprofielen,
- specifieke ethische regels binnen de zorgverlening.

Juridische normen:

- wet- en regelgeving,
- jurisprudentie: uitspraken van de (tucht)rechter.

Mengvormen:

- richtlijnen van de inspectie (opgelegd aan instellingen),
- algemene juridische, ethische en beroepsnormen,
- standpunten en adviezen van gezaghebbende organisaties, zoals KNMG (Legemaate, febr. 2013)⁴.

---

⁴Legemaate, J., 'De gevolgen van het opnemen van de professionele standaarden .....', Academisch Medisch Centrum Amsterdam (AMC), febr. 2013

2. Waarom is (kennis van) de professionele standaard belangrijk?

Het is belangrijk dat verpleegkundigen en verzorgenden zich bewust zijn van het belang van de professionele standaard en het nut er van in de dagelijkse praktijk. De professionele standaard geeft richting en biedt een houvast in het dagelijks handelen en draagt daarmee bij aan het leveren van kwalitatief goede en verantwoorde zorg. De professionele standaard is niet vrijblijvend.

Kwalitatief goede en verantwoorde zorg

De professionele standaard geeft weer wat de aanbevolen of vereiste wijze van handelen is om kwaliteit van zorg te leveren en wat er van de verpleegkundige of verzorgende wordt verwacht. Met de professionele standaard geeft de beroepsgroep aan wat zij onder kwalitatief goede en verantwoorde zorg verstaat. Hierin zijn ook opgenomen de van buitenaf – via wetgeving - opgelegde regels. Het is van belang je handelen af te stemmen, te kunnen toetsen en te kunnen verantwoorden op basis van een standaard. Het biedt een houvast in je dagelijks werk én het geeft blijk van je professionaliteit.

Niet vrijblijvend

De Wet op de Geneeskundige Behandelovereenkomst verwijst naar de professionele standaard. Dit betekent dat verpleegkundigen en verzorgenden de professionele standaard moeten kennen én in staat moeten zijn hiernaar te handelen (Buijse, 2007)⁵. De professionele standaard is tevens een hulpmiddel om het handelen van een verpleegkundige of verzorgende te kunnen verantwoorden en beoordelen. Zo gebruikt de tuchtrechter bij een casus de professionele standaard en toetst hieraan het handelen en de gedragingen van de verpleegkundige of verzorgende. Afwijken van richtlijnen of protocollen is, onder voorwaarden, mogelijk wanneer dit goed onderbouwd is en is vastgelegd in het patiëntendossier. Bovendien moet er zijn overlegd met de patiënt en/of diens naasten. De tuchtrechter neemt in zijn toetsing ook individuele verantwoordelijkheid, doortastend optreden, goede verslaglegging, de noodzaak van het gebruik van richtlijnen en protocollen, en aandacht voor goede basiszorg mee (Buijse & van Tol, 2005)⁶.

“De hulpverlener moet bij zijn werkzaamheden de zorg van een goed hulpverlener in acht nemen en handelt daarbij in overeenstemming met de op hem rustende verantwoordelijkheid, voortvloeiend uit de voor hulpverleners geldende professionele standaard”.

Wet op de Geneeskundige Behandelovereenkomst (WGBO, art. 7.453 BW)

⁵R, Buijse, Verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid, toolkit, Vakblad voor opleiders in het gezondheidszorgonderwijs, nr. 4, juni 2007, pag 1-4

⁶Wet BIG, art, 47, lid 1,

3. Hoe om te gaan met de professionele standaard?

De professionele standaard omvat allerlei wet- en regelgeving, handreikingen en voorschriften. Je moet weten welke regels op jou van toepassing zijn en waar je ze kunt vinden zodat je ze kunt gebruiken.

Geen map in de boekenkast

De professionele standaard zelf is geen document dat in de boekenkast staat. Het is als het ware de kapstok waaraan de algemeen aanvaarde uitgangspunten van de zorgverlening zijn opgehangen. Je hoeft niet op de hoogte te zijn van álles wat onder de professionele standaard valt, maar wel van díe richtlijnen, handreikingen, wetten et cetera die op jouw handelen en gedrag in de dagelijkse praktijk van toepassing zijn én je moet deze weten te vinden en te gebruiken. Ook als je in een nieuwe situatie terecht komt, moet je nadenken over hoe te handelen en opzoeken wat de geldende afspraken en regels zijn.

Handelen volgens de professionele standaard

Handelen in overeenstemming met de professionele standaard betekent dat je handelt volgens de algemeen aanvaardbare uitgangspunten van de zorgverlening. Dit betekent het op peil houden van de eigen kennis en kunde en het afstemmen van je handelen op standaarden, richtlijnen en protocollen, het kunnen omgaan met morele en ethische aspecten in relatie tot de zorgvrager en andere beroepsbeoefenaren (bijvoorbeeld met hulp van beroepscodes en gedragsregels) en het zich kunnen verhouden tot wettelijke voorschriften en jurisprudentie (Buijse & van Tol, 2005)⁷. Zo kun je de professionele standaard bijvoorbeeld gebruiken om je handelen bij morele en ethische dilemma's te bepalen, dan wel te toetsen of je inspanningen niet ingaan tegen wettelijke voorschriften en jurisprudentie (Buijse & van Tol, 2005)⁸.

De omgeving speelt ook een rol

Naast de professionele standaard is ook de omgeving relevant voor je handelen als verpleegkundige of verzorgende. Je moet rekening houden met de wensen en (zorg)behoeften van de patiënt, met de regels van je werkgever en met normen en regels die in onze maatschappij gelden. Dit alles vormt het kader waarbinnen je als verpleegkundige of verzorgende je handelen en gedragingen vorm geeft⁹.¹⁰ Dit vraagt van je om je bewust te zijn van de professionele standaard en af te kunnen wegen hoe deze in een concrete situatie recht kan doen aan die verschillende aspecten (wensen van de patiënt, handelen volgens de professionele standaard en regels en eisen van je werkgever die van invloed kunnen zijn op dit handelen).

⁷R. Buijse, M. van Tol, Tuchtrect en professionele verpleegkundige standaard, TVZ 2005, nr. 9. P. 18-23

⁸R. Buijse, M. van Tol, Tuchtrect en professionele verpleegkundige standaard, TVZ 2005, nr. 9. P. 18-23

⁹Verpleegkundigen die als ZZP'er werken zijn niet verbonden aan een zorgorganisatie. Voor een ZZP'er geldt soms andere wetgeving bijv. betreffende arbeidstijden

¹⁰Handreiking individuele professionaliteit (V&VN, 2012)

Een verpleegkundige die handelt volgens de professionele standaard:

- treedt met toewijding en aandacht de zorgvrager tegemoet,
- is zich bewust van de morele en ethische aspecten in haar beroepsuitoefening,
- houdt haar kennis en vaardigheden op peil en gaat actief op zoek naar de kennis die zij nodig heeft,
- houdt zich op de hoogte van de meest recente ontwikkelingen binnen haar vakgebied,
- is op de hoogte van de voor haar relevante wetgeving,
- kan haar handelen verantwoorden,
- is kritisch op haar eigen handelen en het handelen van haar collega's.

4. De praktische uitwerking

Het hoe en waarom van de professionele standaard zijn aan de orde gekomen. Hieronder de praktische uitwerking van de professionele standaard, verduidelijkt met voorbeelden.

Op peil houden van je kennis en kunde

De beroepsprofielen Verpleegkundigen & Verzorgenden 2020 geven aan wat er van jou in jouw beroepsuitoefening verwacht mag worden. Zo wordt er van je verwacht dat je op de hoogte bent van de laatste ontwikkelingen, de laatste kennis en dat je je vaardigheden op peil houdt. Maar wanneer voldoe je daaraan? Hierover heeft de beroepsgroep het een en ander vastgelegd in het Kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden (V&V). Door inschrijving in dit Kwaliteitsregister kun je laten zien wat je al hebt gedaan om je kennis en kunde op peil te houden en wat je nog van plan bent te gaan doen. Hiermee kun je aan je werkgever én aan je patiënten laten zien dat je deskundig bent, dat je goede zorg levert.

Beroepsprofielen en Expertisegebieden

Op peil houden van je kennis en kunde betekent onder andere dat je professioneel werkt, volgens de Beroepsprofielen en Expertisegebieden. De Handreiking individuele professionaliteit (V&VN, 2012) geeft goed inzicht in de betekenis van je individuele professionaliteit.

Normen en kwaliteitseisen Kwaliteitsregister V&V

Verder voldoe je aan de normen en kwaliteitseisen van de beroepsgroep, zoals vastgelegd in de kwaliteitseisen van het Kwaliteitsregister V&V¹¹ en de regelgeving voor verpleegkundig specialisten. Dit betreft de inschrijving in deskundigheidsgebied(en) als je zorg verleent aan specifieke patiëntengroepen, de algemene en specifieke deskundigheidsbevordering¹² en de transparantie van je deskundigheidsbevordering. Verder gaat het over het volgen van geaccrediteerde bij- en nascholing en overige activiteiten die je deskundigheid vergroten op beroeps- en vakinhoud. Ook kan in dit verband genoemd worden de herregistratie in het Kwaliteitsregister V&V en specifieke deskundigheidsgebied(en) waar je bent ingeschreven.

Afstemming van het handelen op (zorg)standaarden, richtlijnen en protocollen

Je gaat werken op een voor jou nieuwe afdeling en krijgt met nieuwe verpleegtechnische handelingen te maken. Vraag je je af hoe deze uit te voeren? En wat de afspraken hierover zijn bij je werkgever? Ga dan bij je werkgever op zoek naar de protocollen die over deze handeling zijn gemaakt. Zijn die er niet? Achterhaal dan de recente kennis over deze handeling en zoek uit of er een richtlijn is. Handel volgens de aanbevelingen in die richtlijn.

¹¹Normen vastgelegd in het Reglement Kwaliteitsregister Verpleegkundigen & Verzorgenden, Uitvoeringsregeling Accreditatie

¹²Deskundigheidsbevordering verpleegkundig specialisten is wettelijk bepaald via de eisen voor herregistratie die zijn vastgelegd in het Algemeen Besluit Specialismen Verpleegkunde

Gebruikmaken van richtlijnen, standaarden, best-practices en protocollen

Afstemmen van het handelen op (zorg)standaarden, richtlijnen en protocollen betekent onder andere dat je gebruik maakt van relevante, door V&VN ontwikkelde of geautoriseerde¹³: richtlijnen, standaarden en best-practices. Als voorbeelden noemen we de richtlijn Medicatieoverdracht in de keten (2008), de richtlijn Verpleegkundige Verslaglegging (V&VN, 2011), de multidisciplinaire richtlijn Decubitus (V&VN, 2011), de richtlijn Wondzorg (NVH, 2013) en de richtlijn Palliatieve zorg bij kinderen (NVK, 2013). Verder gebruik je de door je werkgever vastgestelde protocollen.

Normen

Er kunnen normen door de beroepsgroep vastgesteld zijn die wellicht op jouw beroepsuitoefening van toepassing zijn. Denk bijvoorbeeld aan Normen verantwoorde zorg (Stuurgroep Kwaliteitskader VV&T, 2010), de V&VN Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving (2014) en de eOverdracht (V&VN, 2012).

Handreikingen

Ook zijn handreikingen belangrijk, zoals de Handreiking verantwoordelijkheidsverdeling samenwerking in de zorg (KNMG, 2010), Handreiking implementatie taakherschikking (2012), Handreiking voorschrijfbevoegdheid verpleegkundig specialisten en physician assistants (KNMP, NVZA, 2012) en V&VN Handreiking Vrijheidsbeperking in het ziekenhuis? Nee, tenzij (2013).

Landelijke normen en richtlijnen

Tenslotte bestaan er ook landelijk normen en richtlijnen die op jouw beroepsuitoefening van toepassing kunnen zijn, bijvoorbeeld door de Inspectie opgestelde richtlijnen en NEN-normen Zorg en welzijn, bijvoorbeeld NEN 7510 en Informatiebeveiliging in de zorg (2011).

Kunnen omgaan met morele en ethische aspecten in relatie tot de zorgvrager en andere beroepsbeoefenaren

De Beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden beschrijft de waarden en normen van de beroepsgroep. Echter, soms kom je in situaties terecht waarbij deze onvoldoende houvast bieden en is het lastig is om de beste benadering van een patiënt te bepalen. Je wordt bijvoorbeeld geconfronteerd met seksueel getinte opmerkingen. Je voelt je hier niet prettig bij, maar hoe ga je hiermee om? De Handreiking Omgaan met aspecten van seksualiteit tijdens de beroepsuitoefening biedt ondersteuning, maar geeft niet op alle vragen antwoord. Daarom bespreek je de situatie ook met je collega's en maak je met elkaar een zorgvuldige afweging.

Handelen volgens de Beroepscode

Kunnen omgaan met morele en ethische aspecten in relatie tot de patiënt en andere beroepsbeoefenaren betekent onder andere dat je handelt volgens de Beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden

¹³Er bestaan ook documenten zoals (zorg)standaarden of multidisciplinaire richtlijnen die niet door V&VN ontwikkeld zijn, maar wel door V&VN geautoriseerd zijn. Dit betekent dat de beroepsvereniging de inhoud van het document onderschrijft.

(CGMV, CNV Zorg en Welzijn, FNV Zorg en Welzijn, HCF, NU'91, RMU Sector Gezondheidszorg en Welzijn 'Het Richtsnoer', V&VN, 2015). Hierin staan de waarden en normen van de beroepsgroep beschreven.

Handreikingen en standpunten

Daarnaast zijn er nuttige handreikingen, zoals V&VN Handreiking Individuele professionaliteit (2012), V&VN Handreiking Omgaan met sociale media (2012), V&VN Handreiking Omgaan met seksualiteit (2011), V&VN Handreiking Vrijheidsbeperking in het ziekenhuis? Nee, tenzij... (2013) en V&VN Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (2011). Verder is handelen naar en uitdragen van V&VN standpunten relevant, zoals het V&VN Standpunt inzake het inzetten van medewerkers met een te laag deskundigheidsniveau voor complexe en risicovolle handelingen (2012).

Dilemma's bespreken

En uiteraard is het belangrijk om morele en ethische dilemma's bespreekbaar te maken, bijvoorbeeld via moreel beraad of casusbespreking. Het is vanzelfsprekend dat je verantwoordelijkheid neemt voor je eigen handelen, je handelen kunt verantwoorden en hierop reflecteert. Datzelfde geldt voor het aan de orde stellen van disfunctioneren van collega's en het melden van (bijna) fouten.

Je verhouden tot wettelijke voorschriften en jurisprudentie

Je hebt een patiënt die gekatheteriseerd moet worden. Je hebt deze voorbehouden handeling al een jaar niet meer gedaan. Mag het dan nog wel? Ben je nog wel bekwaam? Heb je voldoende kennis? Als dit niet het geval is, mag je volgens de wet BIG de handeling niet uitvoeren: je bent onbekwaam. Dan is het raadzaam deze handeling door collega's te laten doen en zo snel mogelijk je kennis en vaardigheden weer op niveau te brengen. Dat kan via een e-learning module, trainen van de handeling en het afleggen van een toets. Hiermee haal je je bekwaamheidsverklaring en ben je weer bekwaam en dus bevoegd om deze handeling uit te voeren.

Je verhouden tot wettelijke voorschriften en jurisprudentie betekent onder andere dat je op de hoogte bent en handelt naar onderdelen van de wetgeving die voor jou van belang zijn. Verder wordt van je verwacht dat je op de hoogte bent van jurisprudentie, via publicaties in vakbladen, de overheidssite, de website van V&VN en scholingsbijeenkomsten.

Belangrijke relevante wetten zijn onder andere de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (BIG), de Wet op de geneeskundige behandelovereenkomst (WGBO), de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp), de Wet cliëntenrechten zorg (Wcz), de Wet bijzondere opnemings psychiatrie ziekenhuizen (BOPZ), de Wet zorg en dwang* en Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg*.

Andere voorbeelden zijn de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding, de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz) en de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

* Deze wetten zijn per 1 februari 2015 nog in voorbereiding.

Colofon

Vormgeving: Van der Weij BV

© V&VN Het is toegestaan teksten uit deze uitgave over te nemen, mits je de juiste bron vermeldt.

Meer informatie op www.venvn.nl – Thema Professionele standaard

Januari 2015

V&VN, Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland

Postbus 8212

3503 RE Utrecht

Telefoon: 030 2 91 90 50

E-mail: info@venvn.nl

Info: www.venvn.nl

ISBN/EAN: 978-90-78995-38-8

